

УДК 911.3:338.4

КОПЕР Н.Є.

СТИМУЛЮВАННЯ УЧАСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ У РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Постановка проблеми. У міру становлення ринкової системи господарювання та розвитку виробничих відносин виникають нові проблеми розвитку галузей сфери послуг. Вирішення даних проблем потребує комплексу заходів, серед яких важливе місце займають суспільно-географічні дослідження, спрямовані на виявлення тенденцій, розробку рекомендацій практичного спрямування щодо поліпшення соціально-інфраструктурного обслуговування населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Специфіка галузей соціальної інфраструктури полягає в тому, що більшість з них (освіта, культура, охорона здоров'я тощо) є суто бюджетними формуваннями, тому в науковій літературі [2, 6, 8] соціальну інфраструктуру розглядають переважно з даної точки зору, не виділяючи в окрему позабюджетну складову безпосередньо промислове підприємство як чинник створення відомчих об'єктів соціальної інфраструктури.

В.І. Захарченко [4, с. 20] виділяє два центри соціальної інфраструктури: внутрішній – на базі об'єктів, що знаходяться на балансі промислових підприємств, та зовнішній – на базі інфраструктурних об'єктів загального користування. В умовах ринкових відносин об'єкти внутрішнього центру можуть надавати послуги всім потенційним клієнтам.

Постановка завдання. Одним із стратегічних напрямків політики соціального розвитку регіонів України є істотне поліпшення функціонування галузей соціальної інфраструктури та стимулювання їх розвитку. Щодо першого з цих завдань, то слід продовжити і розширити практику реалізації галузями сфери обслуговування програм і заходів, спрямованих на поліпшення доступності та підвищення якості послуг для населення. Розв'язання ж другого завдання вимагає посилення цільової спрямованості, збільшення обсягів і, що найважливіше, запровадження нових механізмів участі промислових підприємств в інвестуванні соціальної інфраструктури.

Крім того важливим є перенесення дослідження впливу промислового виробництва на розвиток соціальної інфраструктури з мезорівня на мікрорівень,

тобто на рівень низових адміністративних районів, районних центрів, селищ міського типу, щоб знівелювати, в подальшому, значну різницю в рівні та якості обслуговування великих міст та поселень нижчого рангу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціальна інфраструктура розглядається нами як міжгалузеве утворення, що обслуговує (забезпечує умови життєдіяльності) працівників певної промислово-територіальної системи та їх сімей. До соціальної інфраструктури відносять житлове і комунальне господарство, торгівлю і громадське харчування, культуру і мистецтво, освіту, охорону здоров'я, охорону довкілля, соціальне забезпечення і захист населення, споживчий ринок тощо. Особливістю (функціональною спільністю) цих галузей є те, що праця в них спрямована безпосередньо на людину і на суспільство в цілому.

Вплив промислового виробництва на соціальний розвиток простежується на всіх територіальних рівнях і в різних формах. Відбувається він головним чином через промислові підприємства: по-перше, шляхом забезпечення матеріальних потреб їх працівників (для цього використовуються кошти підприємств з фонду соціального розвитку); по-друге, через створення відомчих об'єктів соціальної інфраструктури.

Частина соціальних потреб працівників промислових підприємств у населених пунктах задовольняються за рахунок розвитку соціальної інфраструктури муніципального рівня, у т.ч. і за рахунок відрахувань податків промислових підприємств у місцеві бюджети [5, с. 197].

Очевидно, що різні промислові підприємства приймають не однакову участь у розвитку соціальної інфраструктури і соціальної сфери загалом, що обумовлено рівнем доходності їх виробництва, а звідси і можливостями надання працівникам матеріальних і духовних благ. Іншими словами, кожне підприємство володіє своєрідним соціальним потенціалом.

Соціальний потенціал промислового підприємства, а отже, і масштаб його впливу на соціальний розвиток території обумовлені багатьма факторами. Основні з них: величина фондів соціального розвитку, що визначається головним чином, рівнем розвитку будівельної бази і виробничої інфраструктури регіону; обсяг соціальних потреб працівників підприємства, що залежить від їх чисельності, статево-вікової структури, характеру і умов праці, рівня розвитку соціальної інфраструктури регіону тощо.

Проявляючись по-різному на конкретних підприємствах, дані фактори обумовлюють формування різних по величині соціальних потенціалів. З одного боку формування високого соціального потенціалу окремих підприємств є успішним вирішенням завдань матеріального стимулювання працівників, з іншого – загострює проблему рівного доступу всіх членів суспільства до соціальних благ [1, с. 33-39].

Дуже часто в процесі реалізації соціальних потенціалів підприємства виступають ядрами формування соціально-інфраструктурних територіальних систем. Такі системи представляють собою сукупність об'єктів соціальної інфраструктури та інших галузей, що забезпечують задоволення соціальних потреб працівників, функціонування яких здійснюється при безпосередній участі промислового підприємства [7, с. 252].

З метою стимулювання і ефективного використання потенціалу промислового сектору необхідно розробити напрями комплексної підтримки

промислового виробництва, які б дозволили залучати додаткові ресурси (не лише фінансові, а й інформаційні, комунікаційні та ін.) для розвитку соціальної інфраструктури, а саме:

- організація на належному рівні системи фінансово-кредитної та інвестиційної підтримки промислових підприємств;
- встановлення підприємствам системи податкових пільг;
- створення належного правового поля, тобто надання власникам промислових підприємств гарантій у цілісності їхньої власності.

Крім цього не потрібно ігнорувати таку стимулюючу функцію як споживання промислової продукції, адже роль ринкового попиту є провідною в нарощуванні обсягу та поліпшенні якісних характеристик продукції, що в свою чергу веде до збільшення прибутку та податкових надходжень до бюджету.

Безумовно, участь промисловості у соціальному розвитку загалом, та розвитку соціальної інфраструктури зокрема, є визначальною. Але тут виникає проблема, яка полягає в тому, що окремі райони країни практично не мають промислового виробництва. Розрив між районами-лідерами і районами-аутсайдерами за виробництвом промислової продукції дуже значний. За таких умов держава не може бути єдиним джерелом підтримки та розвитку соціальної інфраструктури. Найдоцільнішим тут на нашу думку є розвиток малого підприємництва, яке є генератором так званого середнього класу та гарантом стабільності і добробуту суспільства. З метою кращого розвитку соціальної інфраструктури (та соціальної сфери загалом) деякі спеціалісти пропонують стимулювати великі підприємницькі структури промислово розвинутих районів до тісного співробітництва із суб'єктами малого бізнесу за типом „франчайзинг”. [3, с. 123-127].

Франчайзинг є специфічною формою підприємницької діяльності, базованої на інтеграції більших і малих фірм, що дозволяє з обліком договірних комерційних відносин здійснити інвестування визначеної суми капіталу для здійснення малого бізнесу з його обмеженими власними ресурсами. Рівень доходу такого інтегрованого підприємства буде значно вищим, що позитивно відіб'ється на формуванні місцевого бюджету.

Хоча більшість пропозицій у соціально-інфраструктурній сфері є платними для користувачів, тобто, установи які їх реалізують, отримують прибуток від своєї діяльності, вони потребують здійснення цілеспрямованих і контрольованих заходів з боку держави, зокрема субсидування та стимулювання, оскільки їхні доходи зазвичай не є надто значними для забезпечення самофінансування. Так, у житловому та комунальному господарстві регулятивні дії держави повинні спрямовуватися на забезпечення громадян житлом шляхом його будівництва за рахунок дотацій промисловим підприємствам, а також забезпечення санітарного очищення і благоустрою населених пунктів, утримання та експлуатація житлового фонду тощо.

В розвитку торгівлі і громадського харчування основними напрямками державного регулювання є сприяння створенню оптимальних регіональних структур з надання відповідних послуг населенню, зокрема працівникам великих промислових підприємств.

Для сфери побутового обслуговування доцільним було б створення малопотужних підприємств, які б формували завершений інфраструктурний комплекс в кожному районі, місті, селі.

Державне регулювання розвитку освіти та культури повинно спрямовуватись на задоволення потреб галузей народного господарства, зокрема промисловості регіонів, у кваліфікованих працівниках і спеціалістах.

У сфері охорони здоров'я державне регулювання повинно забезпечувати: а) бюджетно-страхове фінансування; б) гнучку систему оподаткування виробництва лікарських засобів; г) матеріальне стимулювання праці у медичних закладах; д) територіальну доступність медичних послуг тощо.

Система “промислове виробництво-соціальна інфраструктура” не повинна бути однобічною, тобто не тільки промислове виробництво повинно впливати на розвиток соціальної інфраструктури, винятково важливим є розвиток інститутів соціальної інфраструктури, направлених на виховання молодих кадрів та становлення нових підприємств. В цьому разі будуть готуватись команди спеціалістів по проблемах району чи населеного пункту. Підготовка такої команди повинна проводитись разом з підготовкою підприємства, організації, де ця команда буде працювати.

Висновки. Отже, розвиток регіонів інтенсивного промислового освоєння неможливий без значних інвестицій у соціальну інфраструктуру. Для активізації впливу промислового виробництва на розвиток соціальної інфраструктури необхідно розробити систему заходів щодо вдосконалення структури промислового виробництва регіонів, його модернізації, підвищення ефективності функціонування, тобто соціально збалансувати реструктуризацію більшості промислових галузей. Крім того, повинна спрацювати регулююча функція держави з метою створення ефективного середовища функціонування промислового підприємства.

На цій основі можна було б взагалі раціоналізувати територіальний розвиток українського суспільства та проводити ефективну регіональну соціальну політику, яка б сприяла досягненню у регіонах комфортних умов життєдіяльності людей тощо.

1. Анішина Н., Верба Д. Реструктуризація вугільної промисловості України та соціальний захист осіб, вивільнених внаслідок ліквідації шахт // Україна: аспекти праці. – 2002. – № 3. – С. 33-39.
2. Бутко М. Розв'язання проблем регіонального розвитку // Економіка України. – 2000. – № 1. – С. 12-16.
3. Грицишин В. Організаційно-економічне забезпечення керування підприємствами інфраструктури міста // Регіональна економіка. – 2002. – №4. – с. 123-127.
4. Захарченко В.І. Фактори трансформації промислових територіальних систем та їх потенціал // Укр. геогр. журн. – 2002. – № 1. – С. 14-22.
5. Захарченко В.І. Трансформаційні процеси у промислових територіальних системах України. – Вінниця: Гіпаніс, 2004. – 248 с.
6. Лісовий А. Методичні підходи до оцінювання сільської соціальної інфраструктури в Україні // Економіка України. – №5. – 2007. – с. 52-60.
7. Проблемы комплексного развития территории / И.А. Горленко, Л.Г. Руденко, Г.В. Балабанов и др. – К.: Наук. думка, 1994. – 293 с.
8. Кушнір Л.М., Кушнір Л.Л. Теоретичні засади формування соціальної інфраструктури регіону // Соціально-економічні трансформації в епоху глобалізації: Мат-ли Всеукр. наук.-практ. конф.: В 2 т. / Ред. кол.: В.О. Пашенко (гол. ред.) та ін. – Полтава: Скайтек, 2005. – Т. 2. – С. 177-180.

The main idea of the article is to explain the ways of industrial objects' stimulation in the development of social infrastructure and to create the better terms of human's life.